

Спомен-збирка Павла Бељанског, Нови Сад

DOI 10.5937/kultura2067061K

УДК 069.51:75(497.113)

792.054(497.113)"2019"

7.074:929 Бељански П.

оригиналан научни рад

НОВИ ЖИВОТ ЛЕГАТА

ШЕСТ ПОРТРЕТА ПАВЛА БЕЉАНСКОГ – ПРЕДСТАВА У МУЗЕЈУ

Сажетак: *Комуникација Спомен-збирке Павла Бељанског с публиком заснована је на преношењу друштву јединствене вредности коју представљају дародавац и његов легат. Представа „Шест портрета Павла Бељанског” остварила је неколико важних циљева: повезивање легата и удружења грађана у стваралачком процесу, едукацију публике на занимљив и забаван начин, већу посећеност музејских садржаја, ширење идеје задужбинарства. Синергијом рада кустоса Спомен-збирке с једне, и драмског педагога и глумца Театра младих „Мишоловка” с друге стране, створен је музејски производ који задовољава главне критеријуме развоја публике: њену партиципативност и анимацију. Кроз интеракцију с публиком, културно наслеђе приближено је не само младима, већ и грађанима готово свих старосних група. Једноставна по форми и лака за памћење, представа је допринела да музеј буде публици блиско место коме ће се радо враћати. Инспиративна као пример педагошког креативног рада, вршњачке едукације и формирања нове публике, она је показала на који начин публика може кроз непосредан доживљај да усвоји знања о културној бащини.*

Кључне речи: *Павле Бељански, легат, комуникација, публика, музејски производ*

Спомен-збирка Павла Бељанског према концепту настанка, осмишљеном од стране дародавца, представља јединствен пример легата у којем се од самог почетка водило рачуна о неколико кључних аспеката: обезбеђивању музеолошких услова за чување поклоњене збирке изградњом наменски пројектоване зграде (1961); утемељењу Документарног фонда који ће послужити као извор за проучавање

колекције (1962); усмеравању музеја ка научној и едукативној оријентацији оснивањем Награде Спомен-збирке Павла Бељанског (1965) директним повезивањем са Одељењем за историју уметности Филозофског факултета Универзитета у Београду; брига о издавачкој делатности музеја већ је истакнута једном од уговорних обавеза према којој Спомен-збирка мора имати репрезентативни каталог у којем су сва дела из колекције репродукована. Очигледно, дипломата и колекционар Павле Бељански, који је живот посветио уметности и у деценијама пре отварања свог легата у Новом Саду брижљиво пратио музејске праксе у својој земљи и Европи, био је свестан да ће његова мисија као дародавца имати смисла само уколико обезбеди квалитетне услове за живот збирке коју је поклонιο српском народу.¹

Слика 1 Павле Бељански (1892–1965)

Оснивачки концепт обезбедио је стабилност функционисања институције у којој су запослени стручњаци могли да се посвете чувању музејских предмета и њиховом проучавању, обради података, систематизовању документације, као и промоцији збирке у оквиру које посебно место заузима рад с публиком. Павле Бељански је дао почетни импулс даљим активностима и на овом пољу. Он је тако осмислио сталну поставку, да његов поклон у сусрету са посетиоцима сведочи не само о вредностима уметничких дела, већ и о томе које мисли и емоције су га водиле приликом њиховог избора за Збирку. Јединствен међусобни склад дела у колекцији поредио је с музичком симфонијом, и према тој логици, распоредио експонате у целине које својом изражајношћу најпотпуније преносе посматрачу осећајност сваког уметника. Та дела, „варирају од камерног алегрета до крешченда у фортисиму, где доминирају дувачки инструменти. И све се то слива у полифонију једне епохе. Верујем да су многа дела

¹ О биографији Павла Бељанског, његовој колекцији и историји Спомен-збирке Павла Бељанског детаљно у: *Спомен-збирка Павла Бељанског*, уредник Јованов, Ј. (2009), Нови Сад: Спомен-збирка Павла Бељанског.

из ове епохе дела трајне вредности и да ће их генерације које долазе предавати једна другој у наслеђе.”²

Слика 2 Павле Бељански са гостима
на отварању Спомен-збирке (1961)

Бељански је размишљао не само о представљању остварења из збирке, већ и њихових аутора, наменивши једну изложбену салу будућем Меморијалу уметника, отвореном 1971. године, шест године након његове смрти. Камерне изложбе у овом простору биле су замишљене као сегмент меморијалног музеја који ће такође неговати културу сећања, али сада са акцентом на ствараоцима дела изабраним за колекцију. Посредно, Меморијал уметника јесте и сећање на дародавца, јер се у том простору излажу разноврсни документи које је Бељански поклатио Спомен-збирци, међу којима су најзанимљивија писма уметника као директно сведочанство о односима са колекционаром, али и о историји настанка Спомен-збирке. У том сагледавању присуства идеја Павла Бељанског у комуникацији институције с јавношћу видимо да је на њиховој основи створена и сада постоји слика музеја који друштву преноси вредности јединствене целине, изграђене на релацији дародавац – легат.

Оријентација према корисницима, важност да се музејски садржаји на прави начин приближе публици, утицали су да Спомен-збирка од отварања за јавност 1961. године до данас непрестано уводи, усавшава и мења програмске активности намењене различитим циљним групама. Овај задатак истакнут је у мисији Спомен-збирке Павла Бељанског: „Ми смо легат интимног карактера и космополитског духа који промовише југословенску модерну уметност и културу прве половине 20. века. Савременим музеолошким приступом указујемо на значај Павла Бељанског, његове колекције уметничких дела и њихових аутора. На високо професионалан, а истовремено занимљив и забаван начин, подстичемо

² Бељански, П. Дела трајне вредности, у: *Спомен-збирка Павла Бељанског*, стр. 12.

публику на нова сазнања, унапређујемо истраживања уметности, инспиришемо савремено стваралаштво и доприносимо ширењу идеје задужбинарства”.³

Слика 3 Припрема представе

Једна од активности која је претходне године испунила важан циљ музеја да најшира публика на занимљив и забаван начин усвоји знања о легату, који је при томе послужио и као инспирација за савремено стваралаштво, јесте представа „Шест портрета Павла Бељанског”. Настала према режији Ибре Сакића и његове позоришне трупе Театар младих „Мишоловка”, у оквиру пројекта „Музеј младих” којим је руководила Милица Орловић Чобанов, представа је осмишљена за град Нови Сад као Европску престоницу младих – ОПЕНС 2019. Читав пројекат⁴ је иновативним методама упознавања младих са вредностима културног наслеђа које се чува у Спомен-збирци Павла Бељанског, а које они интерпретирају кроз креативно мишљење, допринео да живот легата постане динамичнији унутар и изван музеја већим присуством младих у галеријском простору или путем друштвених мрежа и интернет апликација. Јачање комуникације је не само с младима као основном циљном групом, већ и са широм друштвеном заједницом, остварен је у позоришном делу пројекта извођењем представе „Шест портрета Павла Бељанског”, која је показала да је одговорила на потребе и интересовања грађана готово свих старосних група.

3 *Стратешки план развоја Спомен-збирке Павла Бељанског за период од 2020. до 2024. године* (2019), Нови Сад: Спомен-збирка Павла Бељанског, стр. 36.

4 Пројекат је обухватио изложбу *Културно благо: свет у музејском ковчегу*, циклус кратких филмова *Време је да упознаш баштину* и позоришну представу *Шест портрета Павла Бељанског*. Остварен је у сарадњи са Школом за дизајн „Богдан Шупут”, Удружењем грађана „Умивање” и Театром младих „Мишоловка”. Реализацију пројекта подржала је Фондација Нови Сад 2021 – Европска престоница културе.

Слика 4 Интеракција са публиком

Идеја режисера Ибре Сакића била је да кључне догађаје из биографије Павла Бељанског и историје легата прикаже кроз шест прича које се одигравају у целом простору музеја, повезаних наративом глумца у улози кустоса који води публику од сцене до сцене. У свакој од тих сцена представљен је Павле Бељански у различитим животним ситуацијама. Најпре у Риму 1937. године, на отварању *Изложбе савремене југословенске уметности*, у чијој организацији је учествовао; затим у амбијенту Меморијала Павла Бељанског, који дочарава лични, интимни простор колекционара, у којем се кроз читање оригиналне преписке упознајемо са загонетном страном приватног живота лепог, младог дипломате. У трећој сцени представа оживљава време са слике „У атељеу” (1941) Зоре Петровић, а актери ове сцене су сама ауторка дела и насликани ликови, Павле Бељански и сликар Недељко Гвозденовић. Догађаје из Другог светског рата – сакривање дела од окупатора и трагична погибија седам чланова породице Павла Бељанског – дирљиво преноси четврти „портрет“. У наредној сцени се кроз посебно осмишљене кореографије тумаче поједина дела из сталне музејске поставке, и на крају, представа се завршава свечаним отварањем Спомен-збирке Павла Бељанског 1961. године.

Слика 5 Сцена у Меморијалу Павла Бељанског

Публика је директно ангажована у представи, посебно у сцени прве приче везане за дипломатски ангажман Павла Бељанског у Риму, где сваки од грађана постаје једна од угледних званица на отварању изложбе. Осим драмског доживљаја у интерпретацији историјских чињеница, синергијом рада кустоса Спомен-збирке с једне и драмског педагога и младих глумаца с друге стране, створен је музејски производ који задовољава главне критеријуме развоја публике: њену партиципативност и анимацију. Једна од главних комуникацијских сврха музеја, да корисницима пренесе и знање и одређену мисао,⁵ у овом случају идејну нит која повезује дародавца, колекцију и легат, испуњена је повезаним ангажманом стручњака из институције баштине и удружења грађана с циљем да се културно наслеђе учини приступачним свима, као заједничко добро. Највише су добили млади глумци, који су представу припремали у галеријском простору и учествовали у режији представе. Кроз занимљиве едукативне форме упознати су са животима и делом дародавца, уметника, судбином колекције, свеукупно, њиховим значајем у националној и европској културној историји. Припремани од стране кустоса Спомен-збирке, они су имали прилику да воде разговоре са савременицима Павла Бељанског – његовим рођаком Миланом Исаковићем или са сведоком из времена отварања збирке за јавност, новосадским фотографом Боровојем Миросављевићем. Затим, креативни драмски процес настајања представе код младих је развијао осећај за вредности садржаја високе културе. Сценографије њихове представе нису биле позоришне кулисе већ музејски експонати – врхунска дела из историје националне модерне уметности, као и музејски изложбени простори, посебно атрактивна амбијентална целина Меморијала Павла Бељанског.

Једноставна по форми и лака за памћење, представа „Шест портрета Павла Бељанског“ допринела је да музеј буде публици блиско место коме ће се радо враћати. Такође, едукација кроз креацију омогућила је да сами извођачи, млади ученици глуме, бројним вежбањима и извођењима представе у галеријском простору легата, трајно носе у свести забележене слике и приче о њему. Истовремено, применом нових метода комуникације у музеју, представа може инспирисати сродне институције о могућностима формирања и развоја публике која кроз непосредан доживљај усваја знања о културној баштини.

5 Šola, T. (2002) *Marketing u muzejima*, Beograd: Clio, str. 35.

Слика 6 Глумци Театра младих „Мишоловка”

ЛИТЕРАТУРА:

Вуковић, В. (10. фебруар 2020) Шест портрета Павла Бељанског у Театру младих, *Политика*.

Edson, G. (2003) *Muzeji i etika*, Beograd: Clio.

Спомен-збирка Павла Бељанског, уредник Јованов, Ј. (2009), Нови Сад: Спомен-збирка Павла Бељанског.

Стратешки план развоја Спомен-збирке Павла Бељанског за период од 2020. до 2024. године (2019), Нови Сад: Спомен-збирка Павла Бељанског.

Šola, T. (2002) *Marketing u muzejima*, Beograd: Clio.

МИЛАНА КВАС

Milana Kvas
Pavle Beljanski Memorial Collection, Novi Sad

NEW LIFE OF THE LEGACY

SIX PORTRAITS OF PAVLE BELJANSKI –
A PLAY AT THE MUSEUM

Abstract

Communication of the *Pavle Beljanski Memorial Collection* with the audience is based on unique presentation of the values represented by the donor and his legacy. The play *Six Portraits of Pavle Beljanski*, as one of the museum programme activities planned within numerous events of Novi Sad European Youth Capital 2019, has achieved several important goals: the connection between the legacy and the citizens' inclusion in the creative process, education of the audiences in an interesting and fun way, greater attendance of museum programmes and also promotion of the bequest concept. Joint efforts of the Memorial Collection curators and the drama pedagogue of the *Mišolovka* Youth Theatre (Mousetrap Youth Theatre) have resulted in a museum product that fulfils the main criteria of audience development: participation and animation. With six stories about Pavle Beljanski played throughout the entire museum space in interaction with the audience, some of the key events from the history of the legacy were also presented, drawing not only the attention of young population but also the attention of citizens across all age groups. Innovative and contemporary, simple in form and easy to memorize, the play *Six Portraits of Pavle Beljanski* contributed considerably to the image of the museum as a place close to the public. The play could be inspirational to similar institutions as an example how the audience can acquire knowledge about cultural heritage through direct experience.

Key words: *Pavle Beljanski, legacy, communication, audience, museum product*